

Valamikor, valahol, valahogy

Kudász Gábor Arion újabb fényképei

Szerző: Pfištner Gábor

Kudász Gábor Arion néhány évvel ezelőtt védte meg diplomáját az Ipraművészeti Egyetem Vizuális Kommunikáció Tanárszék fotós szakirányán. Azóta tovább folytatta az akkor megkezdett munkát, amelynek során átutazta az országot, és mintegy naplószerű képi feljegyzések formájában rögzített számára fontos motívumokat. Ennek egyfajta folytatásaként, továbbgondolásaként született meg a Tábor című anyag, amely hamarosan album formájában is elérhető és látható lesz. Az azóta eltelt időszakban Arion-t egy újabb téma – a Zöldterület – foglalkoztatja, amely a látszólagos különbségek ellenére közel sem határolható el annyira a korábbi sorozataitól, mint amennyire a címek azt sugallhatják.

A zöldterület igazi urbanisztikai kifejezés, amely azáltal nyer létjogosultságot a nyelvben, hogy időnként felmerül az igény, hogy a város szövetén belül, illetve a város és a környező települések között a mesterséges burkolatok és az épületek monotonitását megszakítandó, attól eltérő módon mégis megidézzék valamilyen formában a természet (annak is növényzettel fedett) képzetét és jelenlétét. A zöldterület ilyen értelemben egy köztes hely, átmeneti állapot. Mégis a zöldterülethez társul a gondozás, az ápolás, a karbantartás fogalma, amivel megakadályozható a területet borító növényzet elvadulása, és fenntartható (többé kevésbé amúgy is mesterséges jellegéből adódó) domeszticitása. A folyamatos gondoskodás és óvás elendenedhetetlen, mivel a szakadatlan használat elkoptatja, felőröli, fokozatosan megszünteti eredeti jellegét. Furcsa paradoxonként jelentkezik ugyanakkor, hogy a városok gyarapodása és a települések sokasodása, valamint a mindent elfoglaló, kisajátító és „belakó” embertömeg megjelenése miatt a valaha eredendően természetes vidék, amely az eltelt néhány száz évben maga is művelt tájjá alakult, fokozatosan beszorul, és ilyen átmeneti zöldterületté alakul.

A szó jelölte hely másik sajátos jellemzője a használat módja. Értelmét és célját abból meríti, hogy a városlakók számára a kikapcsolódás, a pihenés, a szórakozás lehetőségét (vagy annak illúzióját) nyújtja, ahol már nemcsak a táj sajátossága a művelés és ápolás, hanem az ott jelenlévők is, akik fizikumukat, lelküket, esetleg kapcsolataikat kondicionálják, ezáltal válik igazi kultúrtájjá, művelt és egyben az önművelés lehetőségét is nyújtó közeggé. A nagyvárosi zöldterületekre azonban újabban legalább ennyire jellemző a művelés alól való kivonás, az elvadulás, az átalakulás lassú, néha pedig túlságosan is intenzíven végbemenő folyamata, ami nem jelent visszatérést valami ősi eredeti természetes állapotba, mivel mesterséges genezisést tekintve ezzel nem is rendelkezett soha, hanem csak egy másfajta használatot feltételez, amelynek nem sajátja a gondos és odafigyelő karban tartás, csak az extenzív használat, amely fokozatosan elfogyasztja, fel- és elemészti a zöldet a területről. Az eredendő funkció átminősül, és az elmaradozó környékbeliek helyét átveszik, illetve betöltik a beköltözők, az új telepések.

Ezután már ők töltik ki a helyszínt, amely Arion esetében általában mindig kép középpontjában áll. Rá jellemzően azonban mégsem egy konkrét tér játsza a főszerepet, hanem egy alapvetően lehatárolhatatlan és meghatározhatatlan közeg. A tér helyét elfoglalja a terület, amely ugyan rendelkezik falamiféle kiterjedéssel (matematikai értelemben), az mégiscsak egy vonatkozása, egy aspektusa a térnek. Ez a közelebről meg nem határozott terület az, ami Arion felvételein a táj és az arról készült kép látszatát ölti magára (vö. városi táj). A tájfényképezés azonban sajátos módon összekapcsolódik a turizmus kialakulásával, ami a látottakhoz kapcsolódó sajátos viszonyulást feltételez. Azelőtt is voltak utazók, akik rajzokon örökítették meg a látottakat. Őket már tekinthetjük turistának abban az értelemben, hogy csupán kívülállóként, ámde az élmények befogadására kész szemlélőként tekintettek mindenre, ami szembekerült velük, és ilyen módon is képezték le, rögzítették a látottakat. Nem volt céljuk és szándékuk az értelmezés, a részletek feltárása. Egy bizonyos határt sosem léptek át, egy meghatározott távolságon belül sosem kívántak kerülni, sem fizikailag, sem érzelmileg. A helyzet a fényképezőgép használata által sem változott meg, sőt talán méginkább erősödött az átmenetiség, az ideiglenesség. A turista továbbra is az, aki csak felkeresi a helyeket és mintegy begyűjti a látványokat, hogy majd hazatérve a képek segítségével katalogizálja, rendszerezze és időről időre felelevenítse élményeit. Nem maga a képen látható tárgy az ami jelentőséggel bír számára, hanem a tárgy és a környezet által

keltett emlékekben újra megélhető hangulatok és élmények. A vidék látványa számára csak az élmények szintjén érdekes, viszonya hozzá csupán átmeneti, két állomás, két időpillanat között. Ezért a tájkép, bármilyen szép és tökéletes, mindig egy távoli pozíciót feltételez fizikailag és emocionálisan egyaránt.

Arion képei, bár bizonyos értelemben tájakat ábrázolnak – mégha sajátos urbánus közegbe ágyazódó zöldterületeket is – azokat mégsem tekinthetjük tájképeknek. Mégpedig több okból sem. Elsősorban is Arion nem tiszteli és nem is keresi azt a távolságot, amely megtartása szükségszerű lenne. Egyrészt túl keveset mutat meg azáltal, hogy nem törekszik egy szélesebb értelmezési mezőt megnyitni és abba belehelyezni a látványt. Nincsenek kulturális indexek, hivatkozási pontok és nincsenek beazonosítható momentumok sem történetileg sem politikaikag, sem társadalmilag. A táj mint vidék ugyan jelen van, de nem a maga konkrétságában, hanem egy leegyszerűsített majd hogyanem szimbolikus formában, jelként, ezáltal beazonosíthatatlanná válik, és eloldódik minden kulturálisan meghatározott és korlátok közé szorított képzettársítás és értelmezés lehetőségétől.

Másrésztől viszont túl sokat mutat abból fakadóan, hogy olyan közel engedi a látványt, amilyen közelségből már a „táj” hibátlan szövete felfeslik, kibomlik és láthatóvá válnak olyan momentumok, alakzatok és történések, amelyek egy tájkép konfliktusmentes élményforrásként való lényegiségével nem egyeztethetők össze. Ezáltal furcsa érzés uralkodik el a képen és a nézőben is, amely egyfajta zavart okoz, elbizonytalanít. Ez a zavar nagy fontossággal bír. A „tökéletes harmóniát” bomlasztja meg, amiért a táj végül feloldódik és lassan felszívódik, eltűnik a képből és megmarad a zavar és annak érzése azzal kapcsolatban, ami mégis látható, de ami ettől kezdve elveszti egyértelműségét és a továbbiakban értelmezési problémaként állunk vele szemben. Kényszerű módon észrevesszük különféle konfliktusok forrásait, nyomait, akaratlanul is elénk tárulnak a hely adottságaiból és a használatából fakadó gondok, a visszasságok, és szembesülünk a sötét magányosság okozta félelem fagyos lehelletével. Nem rendelkezünk már azzal a biztonságot adó, ám hamis érzéssel, hogy tudjuk mit látunk. Elvesztettük azt az ártatlanságot, hogy azt lássuk, amit a motívumok, színek, alakzatok nyomán tudomásunk és tapasztalataink szerint kéne, viszont a zavar miatt ezek az elvárások nem teljesülhetnek, a vélekedés nem lel egyértelmű igazolásra. Ennek egyik oka az, hogy Arion képei megtagadják tőlünk azt a kényelmes pozíciót, amit egy tájképpel szemben felvehetnénk. Mert itt minden úgy van, hogy valójában nincs, de nem a semmi az, ami „visszamarad”, hanem a valami más, a maga pontosan nem leírható meghatározhatatlanságában. Ez a nem semmi és nem is valami elbizonytalanít, nem viszonyulhatunk hozzá többé gondtalan és könnyelmű egyértelműséggel, ezáltal elveszíti szórakoztató élményszerűségét. Az átélhető és megélhető élmény nem jut el a kép innenső oldalára, ott ragad valahol a kommunikációs csatorna összekuszálódott járataiban. A történések ijesztő perspektívát sejtetnek a képzelet generálta tökéletesség hasadékaiban, és nem simulnak szét semmitmondó eseményé, érdekessé, és szórakoztatóvá. Ezek a képei ily módon nem-képek, mégis anélkül, hogy bárminek a létezését tagadnák vagy épp a saját létezésüket vonnák kétségbe. Nem-képeinek nem-terei a volt és a lesz között megrekedő köztés állapotban végbemenő feszült várakozás színhelyei, ahol a valami volt és majd megint lesz hangulata uralja az étert, de ahol most éppen semmi sem telik és múlik, válik valamiből valamivé, alakul, formálódik, hanem csak úgy van, egyszerűen. Otthontalanságuk, hidegségük és nyugtalanságot árasztó eseménytelenségük következtében csak tovább erősödik az ebből fakadó, lassan szétterülő félelem.

A másik tényező, amire visszavezethető ez az állandó igazolatlanságból eredő bizonytalanságérzés, a fény. A szokatlannak tűnő fényviszonyokat nemcsak egy meghatározott fénynyaláb, vagy kitüntetett fényforrás használatával alakítja illetve hozza létre Arion, hanem annak függvényében, azzal összekapcsolva a különféle forrásokból és helyekről áradó, eltérő erősségű és vegyesen mesterséges valamint természetes fények együtthatásával. A mesterséges fény itt nem a fotográfus által alkalmazott vakuból és vagy reflektorokból érkező fényt jelenti, hanem olyan eleve adott fényforrások meglétét feltételezi, amelyekből a kiáradó fényt a maga céljainak megfelelően, ám mégsem azokat megerősítve használja fel (bár kézenfekvőnek látszik esetenként, mégsem lép túl azon az értelmezési körön, amit a fényforrás és a fény ereje önmagában is sugall). Ebből fakadnak felvételei különleges hangulatú, fátyolosan derengő világításai, a se nem nappal, se nem éjszaka furcsa és depressziós érzése, ami megzavarja belső időmérőnkét és méginkább elbizonytalanít.

De miből fakadhat ez a nyomasztó érzés? Talán abból, hogy az, amit látunk nem tár fel semmit, nem mutat sehová önmagán túl, és talán nem is jelent semmit önmagán túl? Hiányoznak a szimbólumok, metaforák és allegóriák, amelyek eligazíthatnának ebben a sajátosan csak magát mutogató sivárságban? Talán mert szembesününk kell azzal, hogy a nem megtapasztalható jelenidőben jelenlévő van felfoghatatlanságával állunk itt szemben? Azzal a közhellyel, hogy ami volt és úgy volt, ahogy ott még van, az most már nincs és nem is lesz soha? A fotó legeredendőbb lényege "preindusztriálisan" tekintve nem jelenlévő mikéntje vagy hogyanja, igazsága vagy hamissága, hanem egyszerűen csak ennek a jelenidejű jelenlétnek a megvilágítása. Arion képei ezt a tudást teszik hozzáférhetővé, nem tagadást vagy állítást fogalmazznak meg és nem tételeznek, cáfolnak, vagy igazolnak. Nem uralkodnak rajtuk az ekkor meg ekkor és így meg így, itt és emitt kényszeres képzetek. Mert lehetnének akármikor, akárhol. Valamikor, valahol és valahogy. Két pillanat között.